

Totuuden jälkeen

> Brexit ja Trump, trollit ja populistit – elämme yhteiskunnassa, jossa totuutta tärkeämpää on tunnelma, tietoa tärkeämpää vaikutelma. Viis faktoista, kunhan on kiva fiilis! Kaikenlainen tutkimuksista piittaamaton hölynpöly kuuluu asiaan, ja valehdellakin saa, jos se on tarpeen omien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Mitä oikein on tapahtunut yhteiskunnalle, jonka eteen vastikään soviteltiin yhdessä tuumin määritettävä tieto? Viime aikoina on alettu puhua tihevään tahtiin postfaktuaalisesta tai totuuden jälkeisestä ajasta, maailmasta ja demokratiasta. Puheenvuorot ovat olleet kriittisiä, ainakin päällisin puolin. Äänekkäästi ja perustellustikin on arvosteltu esimerkiksi sitä, että poliittisessa päätöksenteossa ei enää piitata tutkimuksista eikä tutkijoiden asiantuntemuksesta. Onpa myös väitetty, että leikkaukset koulutuksesta ja tutkimuksesta ovat omiaan suistamaan Suomea tietämättömyyden ja osaamattomuuden suohon.

Tiedon halveksuntaa on tulkittu niin tavallisen kansan kielenkäytöstä kuin johtavien poliitikkojenkin puheenvuoroista. Tuoreessa muistissa ovat yhä pääministerin heitto ”kaiken maailman dosenteista” sekä opetus- ja kulttuuriministerin myllykirje, jossa rökitetään yliopistoja ”isoista puutteista”.

Ehkä todella on niin, että elämme aikaa, jolle on leimallista tiedon ja totuuden tavoittelun väheksyminen. Postfaktuaalisessa demokratiassa.

Totuuden jälkeinen aika. Jokin tässä iskevässä nimeämisessä jää kaiheartamaan. Verrataanpa lauseketta usein käytettyyn lausekkeeseen sotien

jälkeinen aika. Puheena olevat sodat ovat historiankirjoittajienkin mukaan todella tapahtuneet. Mutta entä totuus lausekkeessa totuuden jälkeinen aika? Kielitieteilijä saattaisi puhua presuppositiosta eli olettamuksesta: lausekkeessa annetaan ymmärtää, että jonkinlainen totuuden aika on ollut olemassa ennen tätä nykyistä aikaa, joka taas on totuuden jälkeistä. Kuinkahan kauan tuota totuuden aikaa kesti? Kenen totuus vallitsi, ja mikä se oli?

Monenlaisia väittämiä on pidetty aikojen saatossa tosina: Maapallo on pannukakku. Rakkolevä oli ihmisen esi-isä. Valkoiset ovat älykkäämpiä kuin mustat. Tupakka on terveellistä. Rokotukset vaarantavat terveytesi. Ihmisen kohtalo voidaan päätellä taivaankappaleista.

Aikamoista huuhaahuttua meille siis on syötetty jo ennen tätä nykyistä totuuden jälkeistä aikaammekin! Puhumattakaan siitä, kuinka tieteellisiäkin tosiasioita on käytetty valikoiden omien ideologisten päämäärien palveluksessa.

Mutta miksi juuri nyt halutaan kertoa tarinaa menneistä totuuden päivistä? Ehkä kyse on tiedon ystävien ja asiantuntemusta arvostavien päättäjien vastaiskusta populismipöyhöilyä ja mutu-demokratiaa vastaan. Tällaisessa vastaiskussa on käyttöä tehokkaalle nimeämiselle.

On tosin harmillista, että totuuden jälkeistä aikaa kritisoivat sortuvat samalla itse perustavaan epäkriittisyyteen. Totuuden jälkeinen aika on jyrkävä iskulause. Mutta ei siitäkään ihan totuudeksi ole.

VESA HEIKKINEN

Kirjoittaja on suomen kielen dosentti ja tietokirjailija.

Twitter: @tosentti.